

Natura 2000 ordningernes barrierer og hvordan de forceres

Via telefon interview har der været kontakt til 10 udvalgte miljørådgivere i 4 kommuner og seks lokale rådgivningsvirksomheder for at undersøge, hvorledes Natura 2000 ordningerne vurderes.

Det overordnede formål med undersøgelsen var at finde frem til forslag til forbedringer af Natura 2000 ordningerne til optimal håndtering af noget af Danmarks bedste natur for alle involverede parter.

Promilleafløftsfonden for landbrug

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development'

Sådan gjorde vi

Det er vanskeligt at opbygge det rigtige spørgeskema, og vi valgte at interviewe de enkelte medarbejdere pr. telefon. Herved fås en mere umiddelbar reaktion på ordningerne. Der kan dog være en risiko for at fejlfortolke og fejlcitere de personer, der er interviewet. Svarene kan enten tolkes negativt eller mere positivt: at det er engagerede personer, der vil det bedste for at sikre den danske natur. Det sidste var det, vi oplevede i interviewrunden.

Konklusioner fra interview

- A. **Etablering af naturlige vandstandsforhold**
 1. Ordningen kræver meget stor ekspertise, da det ofte er meget sårbar natur i disse områder. Det er vigtigt at gøre det rigtige i disse områder. Problematikken er meget forskellig fra øvrige vådområdeprojekter.
- B. **Rydning af tilgroede arealer**
 1. Der skal være mulighed for tilskud til genrydning på naturarealer.
 2. Produktion af flis i projekterne har været noget uafklaret men skulle nu være på plads.
 3. Tagrør indgår ikke i rydningsordningen. Dette mangler der mulighed for især på strandenge og kystnære arealer.
- C. **Forberedelse til afgræsning**
 1. Der kan være mange forskellige tilskudsordninger inde i samme hegn. Behov for forenkling. Dette kunne forenkles ved engangserstatninger, ændrede regler eller jordfordeling.
- D. **Pleje af græs- og naturarealer, 1- og 5-årige ordninger**
 1. Rådgivere anbefaler i høj grad de 1-årige ordninger frem for de 5-årige pga. af risiko for tilbagebetaling. De 1 årige ordninger kan dog kun bruges på arealer berettiget til Enkeltbetaling.
 2. Indførsel af plejeplaner efter svensk model for de enkelte naturområder kunne være en fordel og ville være med til bedre at definere kontrollen. Den danske natur er meget varieret, derfor er der behov for mere variabel pleje.
 3. Vanskeligt at opnå stordriftsfordele og økonomien er i mange tilfælde dårlig.
 4. Svært at gennemskue reglerne for fangfolde og læskure.
 5. Regler for tilskudsfordring bør lempes. Der er delte meninger om dette.
 6. På naturarealer er præmærkning en større udfordring end normalt, da dyrene ofte bliver mere vilde i et naturområde.
 7. Dispensationsmulighederne i forhold til antal græssende dyr kunne anvendes mere.
- E. **Øvrige generelle kommentarer, som gælder for alle ordninger**
 1. Der burde årligt være 4 ansøgningsrunder eller løbende ansøgninger, da det ofte presser alle parter, når der kun er en ansøgningsrunde.
 2. Der mangler samme ordning for jordfordeling i Natura 2000 projekter, som der er i vådområdeordningen. Væsentligt, da den danske natur er meget fragmenteret.
 3. Der skulle kunne udbetales engangserstatninger i Natura 2000 ordningerne.
 4. Risikoen for at "dyrke natur" er for høj. Enkeltbetalingsordningen kunne med fordel opdeles i en produktions- og en naturrettet ansøgning. Risikoen ligger i forhold til KO.
 5. Komplexiteten i regelsættet er for højt. Der kommer ikke nødvendigvis mere natur på dette grundlag. Regelsæt skal derfor forenkles. Der kunne laves flere naturprojekter.
 6. Kortvarige ordninger er en udfordring i relation til naturbevarelse. Det er statens og kommunens opgave at løfte opgaven, og at den ikke slippes. Løbende ejerskab til projekterne er vigtigt.
 7. Mere fokus på hvad der ønskes at naturtilstand på de enkelte Natura 2000 arealer. Variation på arealerne er meget stort i Danmark, men skal dækkes af få ensartede ordninger.
 8. Uklarhed og stor kompleksitet i Artikel 34 undtagelsesbestemmelsen. Meget svært at gennemskue, hvornår undtagelsen kan anvendes.
 9. Der mangler penge til landbrugsrådgivere i projekterne til facilitering og afslutning af ansøgningerne.
 10. Der mangler bedre koordinering mellem Naturstyrelsen, NaturErhvervsstyrelsen i Tønder og Center for arealtilskud.
 11. Der er et dilemma i relation til udvikling af naturarealer med god tilstand og de efterfølgende beskyttelseshensyn og landmændenes muligheder for udvidelse af deres bedrifter.

Gennemgang af de enkelte ordninger

Etablering af naturlige vandstandsforhold	
Status	I 2013 er der 4 ansøgninger om etablering af naturlige vandstandsforhold og 40 ansøgninger om forundersøgelser til etablering af naturlige vandstandsforhold. Der er søgt om tilskud til forundersøgelser af 4700 ha og om tilskud til etablering af naturlige vandstandsforhold på 90 ha.
Muligheder	Der er gode muligheder for at sikre naturen via eksperthjælp i denne ordning. Eksperterne bliver betalt i projektet. Der er ingen udgifter for lodsejer, da alt er 100 procent finansieret.
Barrierer	Det er ikke den ordning, der er størst kendskab til, eller den ordning der bliver brugt mest. Ordningen kræver stor ekspertise, da det ofte er meget sårbar natur i disse områder. Det er sjældent lodsejernes idé som udgangspunkt, så der er brug for lokale konsulenter i selve processen. De skal være med til at se mulighederne for landmanden. Nogle af områderne har måske i forvejen noget af det allerfineste natur. Det man gør i disse områder skal gøres med stor varsomhed, og det skal være særdeles velovervejet. Det er en fagligt kompliceret ordning. Områderne kan nemt gå hen og blive for våde, eller modsat kan der komme udtørningsproblemer. Derfor er forundersøgelserne meget vigtige, og det er godt, der er penge til dette. Det er vigtigt at passe på med pres på lodsejerne. Vigtigt med grundig information og vigtigt at vælge den rigtige rådgiver – det er ikke lige meget, hvem man vælger til opgaven. Kræver godt overblik og indsigt i kompleksiteten. Kræver tæt

	samarbejde med kommunerne. Områderne virker ofte som om, de er tilfældigt udvalgte. Der er udpeget en del mulige projektområder, men umiddelbart er landmændene ikke interesserede. Det bør være kommunen, der har initiativet og projektledelsen. Artikel 34 er noget uafklaret i denne ordning.
Løsningsforslag	Miljøkonsulenter skal være mere opmærksomme på denne ordning i udpegede områder i forhold til rådgivningen af lodsejere. Kommuner skal inddrages mere i udpegningen af områderne, da indtegninger nogle steder virker noget tilfældige. Kommunerne skal via dialog og samarbejde med lodsejer løbende have kontakt, efter at projekterne er færdige for at sikre sig, at naturen har den ønskede tilstand via langsigtede mål. Variation på arealerne er meget stor i Danmark, men skal dækkes af få ensartede ordninger. Det vil måske være bedre at have større variation i ordningerne, så kommunerne kunne lave bedre aftaler med lodsejerne, som tager hånd om den natur, der ønskes i området.

Rydning af tilgroede arealer	
Status	Der er i 2013 263 ansøgninger om tilskud til rydning af tilgroede arealer på 504 hektar og om forberedelse til afgræsning på 10.686 ha.
Muligheder	Denne ordning er i forhold til målsætningen anvendt i begrænset omfang, men potentialet for ordningen er god, da den er 100 procent finansieret.
Barrierer	Det anbefales generelt fra mange konsulenter, at der skal være mulighed for at betale for genrydning, indtil arealet har den ønskede naturtilstand. Dette kunne gøres ved at udarbejde plejeplaner, som man gør i Sverige. Det kan tage 2 – 3 år at klargøre arealerne og fjerne ask og elletræer helt. Rydning kan ikke altid foretages på en gang. Dyrene vil ofte ikke æde genvækst af træer, brombær og anden vegetation. Det er urealistisk at tro, at natur kan genskabes ved et "engangsindgreb", som er tilfældet i denne ordning. Nogle anvender en hårdere afgræsningsstrategi i starten og en anden strategi senere. Landmændene kan føle sig fanget i den efterfølgende rydningspligt, hvilket betyder, at ikke alle potentielle naturarealer bliver indhegnet. Landmændene ønsker ikke at være bundet op på rydning efterfølgende, da det kan være både tidskrævende og omkostningsfuldt. Kontrollen bliver også mere veldefineret, når der er en detaljeret plejeplan at følge. Der mangler mulighed for at korrigere i de eksisterende ordninger. Nogle bruger Life-ordningerne til at forberede arealerne, da disse ordninger tager bedre hånd om genrydning.
Løsningsforslag	Det er vigtigt, at der indføres økonomiske tilskud til genrydning i ordningen, hvorved lodsejerne ikke i samme grad vil føle sig fanget i den fremtidige rydningspligt, som de bliver pålagt ved at indgå i ordningerne. Der skal være mere langsigtede aftaler, og kontrollen af arealerne skal defineres bedre. Kommunerne burde her have større handlefrihed til at indgå skriftlige kontrakter med lodsejere. Der er i forvejen gode muligheder for at få dispensation, som på den ene eller anden måde sætter de generelle regler ud af kraft.

Forberedelse til afgræsning	
Status	Der er i 2013 263 ansøgninger om tilskud til rydning af tilgroede arealer på 504 hektar og om forberedelse til afgræsning på 10.686 ha.
Muligheder	Der er generelt stor tilfredshed med ordningen, især fordi omkostningerne til rydning og hegning er 100 procent finansieret.
Barrierer	Nogle reflekterer dog over hegnspriserne og mener, at hegnsfirmaer er lige lovligt aktive med at sælge budskabet. Der er stor variation i hegnspriser, men det terræn, som der arbejdes i, kan også være meget udfordrende. Generelt bliver der lavet rigtig gode hegn, der holder fra 10 – 20 år. Det er vigtigt, at dyrene bliver inden for hegnene, da det i nogle områder vil være en stor udfordring at indfange dem igen. Det er vigtigt, at lodsejeren kender alle sammenhængene i Natura 2000 projekter. I ordningen burde man kunne give engangserstatning, så højtliggende arealer kunne tages ud af drift og kombineres med natur og forberedelse af afgræsning på lavere arealer. Der kan opstå problemer, hvis det kun er på lave naturarealer, der hegnes. Det er svært at kombinere flere forskellige typer natur og landbrugsarealer. Resultatet kan være flere forskellige arealtyper i samme indhegning. Dette kan give udfordringer i relation til Enkeltbetaling og kontrol. Kommunen skal generelt i projekterne tage ejerskab til forpligtigelserne og evt. yderligere vedligeholdelse af arealerne i dialog og samarbejde med de private lodsejere. Der skal laves klare aftaler mellem kommuner og lodsejere, inden projekterne sættes i søen. Der skal ikke kun være fokus på ordningen med også på det fremadrettede samarbejde.

	Det giver særlige udfordringer, at den danske natur er meget fragmenteret, og der mangler langsigtet planlægning på området og i ordningerne. Der mangler derfor den samme ordning for jordfordeling i Natura 2000, som der er i vådområdeordningen. Det er vigtigt, at lodsejerne har tillid til de personer der skal facilitere processen. Der mangler penge til landbrugsrådgivere i denne ordning, så de kan hjælpe landmændene med at afslutte projekterne og dokumentere projektet korrekt. Landmændene har ofte ikke ressourcer nok og fokus på den del. Det skal der tages hånd om af andre (rådgivere/kommuner). Det vil styrke ordningen, hvis dette var med. Lige nu er det landmanden, der sidder med administrationen. Penge og tid er to vigtige parametre for landmænd – de vil godt lege med, men de vil samtidig ikke have for meget bøv. l.
Løsningsforslag	Bedre retningslinjer for omkostninger til hegning. Udbetaling af engangserstatning på højtliggende arealer vil betyde, at de kunne tages ud af drift og kombineres med natur og forberedelse af afgræsning på lavere arealer. En løsning, hvor der er samme regelsæt i hele indhegningen. Dette vil lette regelsættet og kontrollen. Indførsel af jordfordeling i Natura 2000 områder, som der er i vådområdeordningen. Der skal afsættes penge til konsulenthjælp i ordningen til at facilitere og afslutte proces og ansøgning. Kommunen skal generelt i projekterne tage ejerskab til forpligtelserne og evt. yderligere vedligeholdelse af arealerne i dialog og samarbejde med de private lodsejere. Lodsejerne bliver utilfredse, hvis jorden ikke afvandes korrekt og gror til i krat, så dyrene alligevel ikke kan afgræsse arealerne. Der fører til for mange ting, der modvirker hinanden. I kommunerne kunne det måske være en god idé, at det er de samme personer, der tager sig af engene og vandløbene.

Pleje af græs og naturarealer, 1- og 5-årige ordninger	
Status	Uafklaret i skrivende stund
Muligheder	Der er muligheder for et 5-årigt tilskud til særligt udpegede naturområder (Natura 2000 og § 3 arealer).
Barrierer	Mange landbrugsrådgivere anbefaler de 1-årige (artikel 68 ordninger) frem for de 5-årige ordninger, hvor det er muligt. Den 1-årige ordning kan kun bruges på arealer, der modtager Enkeltbetaling og er ikke direkte stilet mod Natura 2000 områder. Dilemmaet er, at mange foretrækker den 1-årige ordning, da der her er mindst risiko for tilbagebetaling. Hvis kontrollen opdager overtrædelser i år 4 i den 5-årige ordning, er der risiko for krav om tilbagebetaling af hidtil udbetalt tilskud. Der er behov for mere rådgivning omkring barrierer og muligheder i ordningen. Der burde også være 10-årige ordninger, da landmanden skal lave langsigtede investeringer. Indkøb af dyr er en stor investering. Ligeledes er det vigtigt, at landmanden kan planlægge frem i tiden. Dette er værd at overveje, da der ikke nødvendigvis bliver flere græssende husdyr på lang sigt og heller ikke flere landmænd. Det bliver vigtigt, at de der er tilbage kan have en drift af en vis størrelse. Overdragelse af arealer/rettigheder er en stor udfordring samt reglerne for Enkeltbetalingen. Det er vigtigt at vælge en driftsform, der giver det resultat af plejen, som er målet med indsatsen. Kontrolsystemet skal indpasses således, at den passer til målet med naturplejen. Reglerne på dette område er meget komplicerede, fx angående hvem der ejer arealerne, hvem der har rådighed, hvem der søger støtte, og hvem der har dyrene. Ligeledes er der nidkær kontrol. Der skal også tages hånd om indberetninger og ansøgninger om dispensation. Der opleves ikke en ensartet, gennemskuelig kontrol. Mange lodsejere ønsker at 'bestille en kontrol', så de på forhånd ved, om arealet 'holder'. Dette er i dag ikke muligt. Det er ikke muligt at få forhåndsgodkendelse af læskure og fangfolde, men mulighed for forhåndsgodkendelse af arealer til naturpleje er et stort ønske. Overhegning skal undgås. Det er vigtigt med remiser, krat, mindre vådområder, veksler og vildt korridorer, så der sikres en variation i landskabet og dækning til vildtet. Mange dyr bevæger sig langs skovbryn, og det er her vigtigt, at hegnene placeres et stykke fra skovbrynet. Biodiversitetsmæssigt er det ønskeligt, at skovbryn og skovnaturtyper afgræsses sammen med lysåbne arealer. Dette er med de nuværende ordninger ikke muligt, da der ikke er tilskud til græsning i skov (Natura 2000 ordning). Dette er ikke sammentænkt med de lysåbne Natura 2000 ordninger, hvilket er meget problematisk. Der er uklarhed om, hvornår artikel 34 kan komme i anvendelse. Øremærkning er problematisk med vilde dyr på naturarealer. Især hvor der måske ikke er daglig kontakt eller fodring. Der er behov for en mere præcis vejledning fra NaturErhvervsstyrelsen på både de 1-årige og 5-årige ordninger, hvor der står præcis, hvilke rammer der gælder. Men mest hensigtsmæssigt med gratis rådgivning til lodsejere der skal lave naturpleje på værdifulde naturarealer. En af de største udfordringer er det fragmenterede landbrugs- og naturareal og antallet af lodsejere. Der mangler helt klart et

	jordfordelingsværktøj i Natura 2000 områder, som det der anvendes i vådområdeprojekter. Det bedste vil være større sammenhængende naturarealer. Vi arbejder i dag med alt for små arealer. Et forslag kunne være, at der var afsat penge til indkøb af dyr. Dyrene kunne leases til de lodsejere, der havde mod til at have dyrene. Lodsejerne kunne så tilbagelevere dyr med samme antal og alder, hvis de ønskede at gå ud af ordningen, og få tilvæksten i dyrene. Dette har de haft held med på Fyn. Dækningsbidraget burde ligge 3.000 – 4.000 kroner højere i naturplejen. I dag er der godt og vel 2.000 kroner i det pr. hektar. Der burde kunne oppebære 5.000 – 6.000 kroner pr. hektar, da der er meget arbejde forbundet med pasning og opsyn af dyr.
Løsningsforslag	Ordningen bør kunne forenkles. En mulighed kunne være at tage udgangspunkt i selve det indhegnede areal i stedet for sammensætningen af omdriftsarealer, permanente græsarealer, ryddede naturarealer og naturarealer i samme indhegning samt flere forskellige tilskudsordninger. Der kunne være én tilskudsordning og én vejledning at gennemlæse. Lodsejerne i mange af områderne er ikke nødvendigvis landmænd. Det kan være vanskeligt for lodsejere, der ikke er landmænd, at forholde sig til et meget kompliceret regelsæt. Dispensationsordninger for græssende dyr skal synliggøres bedre. En anden model kunne være at se på, hvordan man på den letteste og mest simple måde får afgræsset et areal, der består af flere forskellige lodsejeres jordlodder. I dag forhindres noget forholdsvis simpelt som at afgræsse en eng af et kompliceret regelsæt, der på nogle områder nærmest handlingslammer aktørerne på området og samtidig skaber frygt for tab af tilskud på deres landbrugsarealer. Den samme ordning som der er for jordfordeling i vådområdeordningen skal indføres i Natura 2000 områder, da arealerne er alt for fragmenterede. Kommuner skal stå for godkendelse af læskure og fangfolde og samtidig stå for mere langsigtede plejeordninger. Øremærkning og tilskudsfordring skal genovervejes, da dyrene ofte er mere vilde. Dækningsbidraget bør forbedres, hvis der ønskes en varig naturpleje på arealerne. Forenkledte regler omkring Artikel 34. Der skal generelt være plejeordninger, hvor kommunerne har mulighed for en mere langsigtet dialog med lodsejerne, og hvor der er penge til at rette op på de u hensigtsmæssigheder, der ufravigeligt vil opstå, når der arbejdes med natur. Projekttilskud er ofte af en mere kortvarig karakter.

[Se samtlige besvarelser.](#)